

Balladen med maren og katastrofetankemylderet

Af: Morten Mølgaard Pedersen

En apokalypse er forudsigelsen af altings endeligt. Åbenbaringen af en altid nært forestående undergang, dom og mulig forløsning. Undergangsstemningen flytter ind sammen med Maren i den "antabusdagbog", der danner hovedparten af Børn Rasmussens tredje roman *Jeg er gråhvid* (2018) og fanger fortælleren i en dobbeltvirkelighed med en kombination af dokumentariske detaljer, bidsk samfundssatire og "mikropsykotiske" vrangforestillinger.

Fra første linje er det tydeligt, at *Jeg er gråhvid* udspiller sig på sine egne præmisser i et univers dybt præget af fortællerens verdensopfattelse: "Vi skriver det 504. skudår siden Kristi fødsel". Tidsregningen er excentrisk med en ironisk tone og tager tråden op fra bibelcitater, der, lige efter tilegnelsen "til Jacob", udgør romanens motto "Frygt ikke / Jeg genløser dig / Jeg kalder dig ved navn / Du er min / Esajas 43:1".

Udgangspunktet for romanens konflikt er fortællerens mand, Jacobs, ret ordinære ønske om at blive far med Maren som rugemor. De religiøse referencer indsætter dog Bjørns dokumentation af sin afhængighed, sit psykiske sammenbrud og det lokale trekantsdrama mellem Jacob, Maren og Bjørn i en langt større mytologisk kontekst, der handler om skam, arvesynd og forløsning. At "genløse" betyder bogstavelig talt at "frelse fra synd" eller i den nye bibeloversættelse "at løskøbe" – at sætte fri. Men friheden har en pris, og den løskøbte indtræder øjeblikkeligt i et nyt afhængighedsforhold med en ny herre: "Jeg kalder dig ved navn / Du er min". Her antyder navnet det identitetstema, som udspiller sig gennem hele romanen for Bjørn selv og i hans fiktive dialog med det ufødte barn, som skal hedde "Niels" eller "Abraham" hvis det er en dreng. "Rosalina" hvis det er en pige.

Samtidig sætter romanens indledning scenen for Bjørns følelse af, at "*Enden er nær*". Først udebliver vibens skrig, som Jacob den 1. marts står tidligt op for at høre: "Fucking pis. Jeg tror det er forurening. Pesticider ødelægger deres fødegrundlag." Herefter tager fortællerens forestillinger om at blive overvåget og forfulgt af "det hvide øje" fart. Sommeren går med at se "tegn": en brun snegl på lagnet, flåtangreb ved navlen, terrorangreb på homoseksuelle i Orlando og den hvide enke – en død gren som falder ned på stien foran Bjørn, mens han går tur med hunden Fiske. Som i David Lynch's TV-serie *Twin Peaks* føler fortælleren, "at et plot har sat sine tråde i mig. Hvem spinder?"

Hovedfortællingen i *Jeg er gråhvid* udspiller sig over de 75 dage, Bjørn tilbringer på antabus i selskab med Fiske og et eskalerende forbrug af medicin – ordineret: Citalopram, Truxal, Oxapax, som selvordineret: skunk, hash og pot. Selve dagbogen punkteres af mere eller mindre fiktive og absurde dialoger; breve fra Bjørns mor, Mimi, med fortællinger om hendes opvækst på et kloster i Haderslev og håndskrevne noter i en kalender fra ungdomsbladet *Mix*. Dagbogsnotaterne er præget af ufuldstændige sætninger, en mangel på bogstavet "a", da tasten sætter sig fast på Bjørns computer, og i slutningen af bogen en fuldstændig opløsning af syntaks og kohærens. I modsætning til en almindelig dagbog, som typisk indeholder tilbageblik med notater og refleksion over en dags begivenheder, skriver Bjørn i *real time* – ofte fra minut til minut i et frenetisk springende og kaotisk sammensurium af fakta, observationer og paranoide fantasier. Tag eksempelvis sidste notat fra dag 1 og den eneste optegnelse fra dag 2:

"18.33 Jeg er bange for homofobere og nationalistere og racister og sexister, at de skærer mig op som en chimpanse. Jeg skal skammes dødfødt ind i en hvid væg og blive siddende derinde."

"DAG 2 03.05: Jeg kan ikke sove igennem, jeg vågner hele tiden af drømmene. Papirer, noter, tegninger, et helt vildt rod jeg skal forløse, kalkunernes halse og ben. Som en anden vordende mor i mudder. Det

er svært at formulere mig, alting var klart i drømmen, levende. En fremtid. Jeg klippede navlestrengen over: triumf. Jeg vågnede op med håb. Ro. Kvalmen, feberen er ikke at spore. Jeg er gået ind til computeren på kontoret hvorfra jeg skriver alt dette. Jeg laver så lidt larm som muligt for ikke at forstyrre Fiske. Jacob snorker, hans Marveltegnenserier på gulvet. Jeg tænker at skrive en lang liste til barnet der kommer. En hemmelig dagbog kun til barnet, ikke engang Jacob må vide at den findes. Den skal hedde Fiskes Lister og være et katalog over det vidunderlige. Jeg vil bruge den hvide notesbog.”

De hvide snit

Farven hvid er gennemgående i romanen og fungerer som kontaktpunkt mellem de elementer, der skaber Bjørns dobbeltvirkelighed – en serie hvide snit som åbner sig mod hinanden. Udefra kommer påvirkningen fra det ”betændte samfund”, Bjørn i stigende grad kritiserer og vender sig fra-imod. Han føler sig overvåget af det hvide øje i himlen og computerskærmen; Trump vælges til præsident og overhoved for den skare racister, nationalister og homofober, Bjørn frygter; computeren er ”gråhvid og grim” og den hvide enke fra træet kædes til Enkesædet Ellely, hvorfra flere af dagbogsoptegnelserne dateres. Kritikken af den ydre verden formuleres mange steder med benhård vrede, men også en stærk fornemmelse af (døds)angst og afmagt. Dette kommer tydeligt til udtryk, da Bjørn læser ”Unica Zürn, læser Robert Walser, Sylvia Plath. Jeg synes det er så tydeligt at det er de betændte samfund der er syge. Når de hvide mænd kommer og hænger mig, udgyder jeg min sæd for sidste gang, i mit næste liv er jeg ikke længere menneske.” Her blander truslen fra omkringliggende samfundsstrukturer sig med væsker i fortællerens krop. I dødsøjeblikket ejakulerer Bjørn for sidste gang i en ufrugtbar kropslig spasme.

Igen er den hvide farve omdrejningspunktet, og den spildte sæd – Bjørns uforløste forløsning – åbner for et andet væsentligt tema i romanen, nemlig kønsidentitet og faderskab. Gråhvid ordspiller på gravid, hvilket tydeligt visualiseres på bogens omslag, hvor titlen står trykt henover et udflydende billede fra en ultralydsscanning. I sine forestillinger associerer Bjørn barnet med skam og en følelse af at være uønsket. Samtidig befinder han sig selv i en biologisk umulig dobbeltposition: ”Jeg vil gerne føde barnet, men jeg vil ikke være far” og ”Rosa: Hvorfor er Bjørn så ked af det? Maren: Fordi hans fisse er fiktion.”

Opløsningen af kønnet er et nøglepunkt i Bjørns kritik af de syge samfund og formuleres prægnant i den fiktive relation til Rosalina: ”Barnet bliver cutter. Barnet bliver luder hvis hun når at vokse op. Barnet er jo ikke luder ved sin ankomst, lægerne lærer barnet at være luder, lærerne, fædrene. Hun viser sig at være for klog. Som seksårig siger hun: ”*Jeg gir ikke et stykke med tis for det såkaldt kollektive ubevidste, så længe der er så katastrofal en mangel på konkrete solidariske strukturer i det her samfund, far!*”

Den ydre og indre verden smelter sammen og håbet om forløsning forsvinder gradvist gennem *Jeg er gråhvid* i takt med, at mareridtet optrapper, og Bjørn finder sig selv i en umulig dobbeltvirkelighed, hvor alle strukturer opløses. Han drømmer om klarhed og evnen til at forløse alt men har svært ved at formulere sig i vågen tilstand. Mareridtet bryder konstant ind i drømmen og skaber en position mellem drøm og virkelighed, eksistens og ikke-eksistens ”Jeg skal skammes dødfødt ind i en hvid væg.”

Jeg hedder æde. Jeg hedder øde. Jeg hedder åd.

Fra debutromanen *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet* til digtsamlingen *Ming* er Bjørn Rasmussens forfatterskab præget af en ekstrem sproglig bevidsthed og *Jeg er gråhvid* er ingen undtagelse. Fortællingen domineres af Bjørns stemme, som hallucinerende og angstvred skriver *Vedø-vej*, knallertdrengene, hvide øjne, Jacob og Rosalina frem.

Jeg er gråhvid er på mange måder en 1:1 beretning fra et psykoselandskab, som flere steder kan bringe mindelser om Sylvia Plath eller Pär Lagerkvists digt *Aangest, Aangest är min arvedel*, hvor landskabet forvrides til ukendelighed af fortællerens rædsel. De dokumentariske elementer gør dette aspekt af romanen særdeles stærkt og urovækkende. Men der er også mange genkendelige greb i værket. Bjørn er f.eks. i høj grad en klassisk upålidelig fortæller, som afsløres gennem fortællingens mange huller, selvmodsigelser og – ikke mindst – de andre stemmer der får lov til at bryde ind i hans monolog.

"Glimtende åbner sig nuet" skriver forfatteren til *Hærværk*, Tom Kristensen, i et digt, og det er netop i smertelige glimt af erkendelse, at Bjørn fra tid til anden møder sig selv: "Jeg indser under selvskamfering at jeg *ikke* er Jesus, og at flaskerne, skårene, lige her uden for kontoret, i græsset, jeg indser at det er mig der har kastet dem, jeg indser at det ikke er flaskekasterdrengene som har dræbt katten, men mig selv. Jeg knuser ikke bare barnets hoved på fliserne i køknet da jeg tænker at jeg skal tabe barnet i køknet. Jeg knuser også Jacob, jeg knuser også Marens fremtid."

Den glimtvisse erkendelse af psykosen kommer særligt til udtryk i Bjørns relation til hunden Fiske, som romanen igennem bliver en *real world* substitut for det ufødte/fiktive barn. I et andet erkendelsesglimt spørger fortælleren Psykiater "om man kan få en præfødselspsykose, hvis man skal være papfar." De mange negative tanker om at skade/dræbe/beskytte barnet overføres til Fiske, som Bjørn er tættere knyttet til end noget andet i verden. Sammenkædningen af Fiske og barnet viser sig bl.a. i, at den hemmelige liste til barnet ikke bærer navnene Niels, Abraham eller Rosalina, men derimod får titlen "Fiskes Lister". Endvidere bliver hunden flere gange såret af glasskår i poterne fra de flasker, Bjørn knuser i haven.

Fortællerens endelige sammenbrud udspringer også fra hunden. Romanens mest gruopvækkende sekvens indledes med en kort scene dateret "25. marts i det herrens år 2017", hvor Bjørn hallucinerer: "Jeg så Gud sige sandheden i lys. Fiske sprang omkring mig. *Kærlighed, ikke krig*. Jeg så Fiske sige sandheden med sin krop i lys. *Ja, Bjørn, Ja. Jeg er barnet.*" På den følgende side findes en faksimile af en journal fra dyrlægeklinikken i Kolind, hvor Fiske indlægges med blødninger og alvorlige symptomer på forgiftning med rottegift. Herefter gengives en dialog, hvori dyrlægens stemme bryder gennem fortællerens: "Nej hvor er han tynd. Se ribbenene. Nej hvor er han tynd. Nej hvor er han tynd." Dyrlægens reaktion står i skærende kontrast til fortællerens mange henvisninger til at gå "Fisketur" og frygt for at flaskekasterdrengene skal skade hans hund. Diagnosen af Fiske følges op af en kort dialog, som præcist og lakonisk indfanger Bjørns tilstand: "Bjørn: Kan det være hash? Jeg har hørt at der kan være rottegift i hash. Dyrlægen: Nå du er også hashpsykotisk, det var min mand også, han klarede den heller ikke."

Det er i relationen mellem Bjørn og Fiske, at romanens større strukturelle og tematiske sammenhænge smelter sammen. Baggrunden for misbruget og den psykiske sygdom udredes i de breve fra Bjørns mor, der, som nævnt, punkterer antabusdagbogen. I brevene fortæller Mimi om sin kærlighed til de mange dyr, hun i løbet af barndommen har elsket og bragt med sig hjem. Omsorgen for dyrene må foregå i det skjulte, fordi hendes far altid dræber eller jager dem bort. Særlig den første fortælling om slagtingen af kælegrisen Pjevset sætter dybe spor og genlyder i Bjørns forestillinger om at blive "skåret op som en chimpanse." Udover den psykiske vold på klostret i Haderslev fortæller Mimi også om faderens fysiske overgreb med "barberremmen", og Bjørn er "bange for at [morfars] psykopati har sat sig i mig som en kronisk flåt sidder, æder. Der er ikke så meget tid. Marens æg er gode, men få."

Enden er altid nær i *Jeg er gråhvid* – en roman som, i et *Twin Peaks* inspireret univers, hallucinerende og gruopvækkende skriver sig rundt om hovedtemaerne kønsidentitet, psykisk sygdom, faderskab og arvesynd. For fortælleren Bjørn er "far en diagnose" og mor en "mare", der langsomt fortærer og, paradoksalt, forløser. *Jeg er gråhvid* forbinder faderens dom over barnet med Bjørn Rasmussens fordømmelse af faderen. "Jeg hedder æde. Jeg hedder øde. Jeg hedder åd."